

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
T.a.v. mevrouw I. van Engelshoven
Rijnstraat 50
2515 XP Den Haag

Amsterdam, 11 januari 2021

Betreft: Evaluatie Erfgoedwet

Cc: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Annemarie Luksen-IJtsma
Ministerie van OCenW, Joost Kuggeleijn
Tweede Kamer, Vaste kamercommissie Cultuur
Tweede Kamer, Fractie SP, Sandra Beckerman

Geachte mevrouw Van Engelshoven,

De VOiA is een ondernemersvereniging waarbinnen een breed palet binnen het archeologisch werkveld is vertegenwoordigd. Onder onze leden bevinden zich onder andere uitvoerende bedrijven, adviesbureaus, bedrijven in de erfgoededucatie en specialistische onderzoeksbureaus, in grootte variërend van MKB tot ZZP. Diversiteit en kwalitatieve archeologie -die er in onze samenleving toe doet- binden ons.

Als VOiA ervaren wij positieve ontwikkelingen binnen het archeologisch werkveld onder de Erfgoedwet 2016, maar constateren ook ontwikkelingen waarover wij onze zorgen hebben. Deze zorgen willen wij middels deze brief met u delen. Dit in het kader van de lopende evaluatie van de Erfgoedwet 2016 die dit jaar door de Tweede Kamer en de Raad van Cultuur uitgevoerd wordt.

Het archeologisch werkveld heeft het vergunningenstelsel onder de WAMZ 2007 achter zich gelaten. De opgravingsvergunning van rijkswege bestaat niet meer. Een zelfregulerend werkveld onder de Raad van Accreditatie voor de uitvoerende archeologie is daarvoor in de plaats gekomen. De resultaten van een deelonderzoek naar de archeologische kwaliteit bij de bevoegde overheden (uitgevoerd in het kader van een evaluatie in het voorjaar 2020 in opdracht van CCvD en SIKB) lijkt ons punt te bevestigen. Sommige organisaties zijn nog niet helemaal gewend aan hun nieuwe positie, zij houden nog vast aan de positie die ze ten tijde van de opgravingsvergunning vervulden.

Voor veel ondernemers in de archeologie bieden de aankomende Omgevingswet, de transities, de verduurzaming en binnenkort ook de ratificatie van het Verdrag van Faro kansen.

De voortdurende coronacrisis en de hieruit voortvloeiende maatregelen hebben impact op ons allemaal. Kantoren, depots, publiekscentra en laboratoria zijn gesloten. Vrijwilligers blijven thuis. Archeologisch onderzoek gaat echter door, net als de vergunningverlening voor bouwprojecten. De coronacrisis werkt hier en daar als vergrootglas voor bestaande situaties en biedt zo een kans om problemen helder te krijgen en vervolgens aan te pakken. Dit aanpakken doen we graag samen met u en de rest van het archeologisch werkveld. Uw commitment is daarvoor onontbeerlijk.

In het sectoradvies Met Erfgoed meer Ruimtelijke Kwaliteit wordt onder Erfgoed en financiering gefocust op subsidies en regelingen. Helaas is de administratieve drempel om aan deze subsidies en regelingen mee te kunnen doen vaak zeer hoog. Hetzelfde geldt voor de wijze waarop de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) komt tot opdrachtvertrekking voor grotere werkveldonderzoeken. Vergelijkbare situaties deden zich destijds voor bij het project De Oogst van Malta. Dit kan en moet beter en ook transparanter in het *level playing field* dat de VOiA voorstaat.

Voor een aantal onderzoeken vanuit uw uitvoeringsorganisatie RCE uit 2020 geldt dit extra. Behalve dat onderzoeken niet transparant in de markt werden gezet, zijn zij ook gebruikt als deelrapporten bij de stukken voor de evaluatie van de Erfgoedwet! Hierdoor wordt het voor het werkveld lastig -zo niet onmogelijk- om door alle segmenten van het werkveld gedragen onderzoeksrapporten op te stellen ten behoeve van het evaluatiedossier voor de Raad van Cultuur.

Als VOiA zijn we minder te spreken over het punt waar Erfgoedwet en Omgevingswet elkaar in het ruimtelijk domein ontmoeten. De wetgever lijkt de noodopgraving tot standaard te hebben verheven. Bevoegde overheden kiezen steeds vaker voor archeologische begeleidingen aan het einde van de ruimtelijke procedures. Hiermee ontnemen zij zowel hun bestuurders, de initiatiefnemers als het archeologisch werkveld de mogelijkheid om op basis van gedegen vooronderzoek keuzes te maken. Hierdoor zien niet alleen certificaathouders, specialisten en adviseurs maar ook afnemers van archeologische producten en bevoegde overheden zich voor een schier onmogelijke opgave gesteld: Hoe te komen tot zowel een goede werkvolgorde als een gedegen beslissing over de omgang met ons cultureel erfgoed? Het aantal archeologische onderzoeken in 2019 was minder dan in 2018. Aannemelijk is dat deze trend zich in 2020 en 2021 voortzet.

Een en ander heeft tot gevolg dat in Nederland veel min of meer opgegraven wordt maar het inhoudelijke vervolg niet veel verder reikt dan een korte beschrijving van hetgeen gevonden is. Naar onze mening doet dit geen recht aan wat uw voorgangers en het werkveld met de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (inclusief haar waarderingssystematiek) hebben proberen te bereiken, namelijk: op basis van goed (voor)onderzoek binnen het ruimtelijk domein te komen tot helder afgewogen kaders hoe om te gaan met ons erfgoed.

Op deze plaats willen we de uitdagingen niet onvermeld laten die op de sector afkomen met betrekking tot de manier waarop archeologische kennisinfrastructuur verbonden wordt met andere disciplines om gezamenlijk de ruimtelijke kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren.

Het zoeken naar een stabiele markt met een stabiel prijspeil en een reëel salaris voor alle aspecten van het archeologisch proces is een grote uitdaging. Wij zien dan ook uit naar de resultaten van het onderzoek dat mede in opdracht van het Groot Reuvensoverleg momenteel wordt uitgevoerd en waarvan de eerste resultaten in februari 2021 worden verwacht.

De plannen van de RCE om op korte termijn het voor de archeologische markt cruciale archeologisch informatiesysteem Archis 3 te transformeren naar een nieuwe versie (Archis 4) wordt door de VOiA als zeer onwenselijk gezien. Uw uitvoeringsdienst meent dit te moeten organiseren middels een openbare aanbesteding. Gezien de enorme problemen die gepaard gingen met de overgang van Archis 2 naar Archis 3, acht de VOiA het raadzaam om deze transformatie te laten rusten tot de huidige crisis voorbij is. Weet dat met Archis momenteel het gehele bestel onder de Raad van Accreditatie staat of valt omdat een aantal van de toetsbare verplichte handelingen enkel geborgd zijn in Archis 3. VOiA, NVAO en de RCE zijn hierover recent met elkaar in overleg gegaan, dit wordt door ons zeer gewaardeerd. Toch blijven onze zorgen bestaan omdat de aanbesteding reeds is gestart en we feitelijk gevraagd worden op een reeds rijdende trein te springen waarvan route en einddoel nog onbekend zijn.

Graag treden we met u in overleg over de bovenstaande punten, we kunnen deze dan ook -indien gewenst- nader toelichten.

Mochten de binnenkort te verschijnen onderzoeksrapporten vanuit de RCE en de Inspectie Overheidsinformatie en Erfgoed ten behoeve van de evaluatie van de Erfgoedwet daar aanleiding toe geven, zullen wij daarover een aanvullende brief aan u richten.

Namens de leden van de VOiA
Dr. Hans Koopmanschap
Voorzitter

Contactpersonen voor deze brief:

Hans Koopmanschap, voorzitter, 06 – 224 608 05
Carla Jansen, officemanager, 05 – 553 050 88